

עושים שינוי

שנה למדד הייצוג

פרויקט משותף
לעין השביעית ועמותת סיכוי
לקידום ייצוג הערבים
בתקשורת העברית

אפריל 2017

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

זמין השביעית

סיכוי Sikkuy

הרבה מקל, מעט גזר: כך התחלנו לייצר שינוי אורן פרסיקו, "העין השביעית"

כשהשקנו את מדד הייצוג בשיתוף פעולה עם עמותת "סיכוי", במרץ 2016, ראינו לפנינו מציאות עגומה. בדיקה שערכה עבורנו חברת יפעת איששה מחקרים קודמים: רק כ-2.5% מהדוברים והמרואיינים שהופיעו בחודשיים הראשונים של 2016 בתוכניות החדשות והאקטואליה של חמשת הערוצים המרכזיים היו ערבים. כעשירית מהייצוג ההולם לחברה שמונה כחמישית מאוכלוסיית המדינה. מצד אחד, התמונה המפלה היתה קשה. מנגד, ידענו שמתחתית שכזו אפשר – וצריך – לעלות. את האחראיות למצב הטלנו על העיתונאים עצמם. את ההסברים והתירושים השונים הכרנו: האילוצים שכופה ההתמוטטות הכלכלית בתקשורת, האופי התזזיתי של האקטואליה וההעדפה של הנוח, המיידית והמוכר. הכרנו, אבל לא קיבלנו. נכון גם שבכל ארגון יש הנהלה בכירה ואתוס מקצועי ותרבות ארגונית, אבל בסופו של דבר ההחלטות שמעצבות את זהות המרואיינים בתוכניות החדשות והאקטואליה השונות מתקבלות על ידי מספר קטן של אנשים. העורך הישיר, המגיש, התחקירנים במערכת, הכתב שמדווח. הם אלה שבוחרים מי יתראיין וממי ילקח סינק, את מי להראות ואת מי להסתיר, את מי להשמיע ואת מי להשתיק.

במהלך השנה הראשונה של מדד הייצוג הצלחנו להעלות במידה ניכרת את שיעור השתתפותם של דוברים ומרואיינים מהחברה הערבית בכל הפרמטרים שנבחנו: במספר הכולל ובאחוז היחסי בכלל התוכניות המשודרות בכלי התקשורת המרכזיים, וב-19 תוכניות החדשות והאקטואליה המובילות, בהן התמקדנו; במספר ובאחוז המרואיינים הערבים שהופיעו בשל מומחיותם ואף במספר ובאחוז הדוברות והמרואיינות הערביות.

יחד עם אנשי עמותת "סיכוי" בנינו את הפרויקט על רקע ניסיון העבר של גופים שניסו לחולל שינוי בסיקור החברה הערבית בישראל באופנים שונים: על ידי סדנאות וסיורים לעיתונאים, יצירת ספרי הפקה אלטרנטיביים או ביקורת על ההקשרים השליליים והמצמצמים של הסיקור. ניסינו לאתר את נקודת הכשל של פעולות כאלו ואחרות, שלא הצליחו לעורר סחף או שינוי ניכר לעין, והחלטנו לתקוף את הסוגיה בדרך אחרת, בצורה עיתונאית ישירה.

השיטה – גזר ומקל (עם דגש על המקל). עיתונאים אינם שונים מהאנשים שהם

הייצוג התקשורתי מפתח ליחסים בין יהודים לערבים

פרויקט מדד הייצוג נולד מתוך ההבנה כי לתקשורת ההמונים יש השפעה דרמטית על העמדות והיחסים של האזרחים בישראל. על רקע הסכסוך הלאומי בין שתי הקבוצות ומכיוון שהן חיות על פי רוב במרחבים נפרדים, התקשורת מעצבת את האופן בו הן תופסות אחת את השנייה והופכת לגורם מרכזי שיכול לייצר הסלמה או לתרום ליצירת חברה משותפת ושוויונית. במשך שנים התקשורת מדירה את האזרחים הערבים או מייצגת אותם בצורה שלילית ולכן גם משפיעה לרעה על מרקם היחסים בין יהודים לערבים. לכן יזמנו יחד עם "העין השביעית" פרויקט שמטרתו בראש ובראשונה לשנות את הייצוג התקשורתי של האזרחים הערבים. החלטנו לא להסתפק במחאה, בהסברה או במתן ידע וכלים, מתוך הבנה שההשפעה שלהם מוגבלת. כדי להביא לשינוי משמעותי החלטנו להתעמת עם התקשורת, ולייצר לחץ ציבורי שיגביר את המוטיבציה שלה להשתנות. השנה הראשונה הוכיחה כי הנחות היסוד שלנו היו נכונות, ייצוג הערבים השתפר והשינוי כבר נראה בשטח, אך יש עוד דרך ארוכה. בשנים הקרובות נמשיך להגביר את הלחץ הציבורי ולחפש דרכים חדשות לשפר ולהגדיל את ייצוג האזרחים הערבים בתקשורת. הצטרפו אלינו.

עידן רינג ואמג'ד שביטה, עמותת סיכוי

כתיבה: אורן פרסיקו
עריכה: שוקי טאזסיג
ריכוז וייעוץ: אמג'ד שביטה
ועידן רינג
ניו מדיה: יובל דרייר שילה
גרפיקה: הדס מירון

עמותת סיכוי

www.sikkuy.org.il
www.facebook.com/sikkuy

העין השביעית

www.the7eye.org.il
www.facebook.com/the7eye

פרסום זה מתאפשר

בזכות תמיכת קרן פרידריך
אברט ישראל

פרויקט מדד הייצוג פועל
מתחילת שנת 2016

באמצעות תמיכתם הנדיבה
של הקרן החדשה לישראל,
קרן ברל כצנלסון, קרן ריין
והמחלקה לתקשורת של
אוניברסיטת בן גוריון בנגב

קרן החדשה לישראל
New Israel Fund
الصندوق الجديد لإسرائيل

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
جامعة بن-غوريون في النقب

The Rayne
Trust

הדעות המובעות בפרסום זה אינן
משקפות בהכרח את דעותיה של
קרן פרידריך אברט.

שימוש מסחרי בפרסומים של קרן
פרידריך אברט ללא אישור בכתב
של הקרן אסור בהחלט.

כל הזכויות שמורות לעמותת סיכוי,
העין השביעית וקרן פרידריך אברט

ממוצע המרואיינים הערבים בתוכניות האקטואליה המובילות בטלוויזיה וברדיו

מרוויינים ערבים	כלל המרואיינים	תוכנית	ערוץ
11.8%	1,304	לונדון את קירשנבאום	2
7.9%	1,239	יומן	2
4.8%	7,024	מבט	2
4.7%	5,405	חדשות 2	2
4.3%	951	אולפן שישי	2
4.3%	3,356	מה בוער	1
4.2%	2,208	סדר יום	2
3.6%	999	שישי	2
3.6%	6,700	חדשות 10	2
3.5%	1,561	ערב חדש	2
3.4%	1,457	נכון להבוקר	1
3.4%	6,568	הבוקר הזה	2
3.1%	2,636	חמש בערב	2
2.5%	2,154	שש עם	1
2.3%	2,530	הכל דיבורים	2
2.1%	1,909	המוסף	2
2.0%	765	פגוש את העיתונות	2
2.0%	817	המטה המרכזי	2
1.5%	1,556	החדשות הלילה	2

את 2016 סיימנו עם שיעור ייצוג כללי, בכל תוכניות החדשות והאקטואליה בחמשת הערוצים המרכזיים, של כ-3.5%. עלייה של אחוז אחד לאורך השנה, שהתחילה עם ממוצע משוקלל של כ-2.5%, אך נתון שמשמעותו שיפור של כ-30% לעומת הנתון שהתקבל בתחילת השנה. עדיין מדובר במספר נמוך להחריד, שמציב בפנינו אתגר מתמשך - להמשיך ולבקר, וגם להחמיא כשצריך, כדי לגרום לאותם עיתונאים ועיתונאיות שקמים מדי בוקר וצריכים להחליט את מי להשמיע ואת מי להראות - לזכור שמן הראוי לעשות עוד מאמץ קטן ולתת ייצוג הולם יותר לחמישית מהאוכלוסייה של המדינה.

מסקרים. אכפת להם מה כותבים עליהם ואכפת להם מה חושבים עליהם עמיתיהם. כמו אנשי מקצוע אחרים, גם הם רוצים להצטיין, להיות מזוהים עם התנהלות ערכית וחברתית, וכמובן גם להיפך: חרדים מכך שיוזכרו לרעה ויונצחו כאדישים לחברה בה הם חיים. שיבחנו את מי שעשה מאמצים לשבץ דוברים ערבים וביקרנו את מי שנמנע מכך. נקבנו בשמות העיתונאים, פרסמנו את תצלומיהם. כשראינו שמתפתחת בצורת חריגה של מרואיינים ערבים בתוכנית מסוימת, כיוונו אליה זרקור. בדרך כלל זה הוביל לזרזיף מחודש של ייצוג. לפעמים גם לגשם שוטף.

היו עיתונאים, עורכים ומגישים, שהכריזו פומבית כבר למן ההתחלה כי הם לוקחים על עצמם לשתף פעולה עם המדד ולפעול להגברת הייצוג של החברה הערבית. דרור זרסקי מ"לונדון את קירשנבאום" של ערוץ 10, נורית קנטני מ"מה בוער" של גלי צה"ל, קרן נויבך מ"סדר יום" של רשת ב' ועוד.

באופן טבעי, את השינוי הגדול ביותר יצרנו בתוכניות שקיבלו מאיתנו את תשומת הלב האישית. שיעור הדוברים והמרואיינים הערבים הממוצע ב-19 התוכניות המובילות עמד בתחילת 2016 על בין 3% ל-4%. מאז חלה עלייה עקבית שהגיעה לשיא בחודש דצמבר, אז הגיע שיעור הייצוג בתוכניות אלו ל-6%, קרוב לפי שניים מהחודשים הראשונים בשנה.

שינוי משמעותי לא פחות יצרנו במספר המומחים הערבים שהתראיינו בערוצי התקשורת המרכזיים. זהו הפרמטר היחיד שבחנו לאורך השנה שחרג מספירת ראשים פשוטה. בדקנו כמה רופאים, אנשי חינוך ומומחים קיבלו במה לא משום שהם ערבים, אלא בשל התמחותם. בחרנו לשים את הדגש על ראיונות שכאלה מתוך הנחה שמרואיין שמופיע כמומחה יופיע כדמות סמכותית ובהקשר חיובי. בחודשיים הראשונים של 2016, טרם השקת מדד הייצוג, הופיעו כשלושים מומחים ערבים בחודש בכל חמשת הערוצים גם יחד. במהלך השנה נרשמה עלייה הדרגתית, שהגיעה לשיאה בחודשי הקיץ, אז הופיעו קרוב ל-120 מומחים ערבים בחודש.

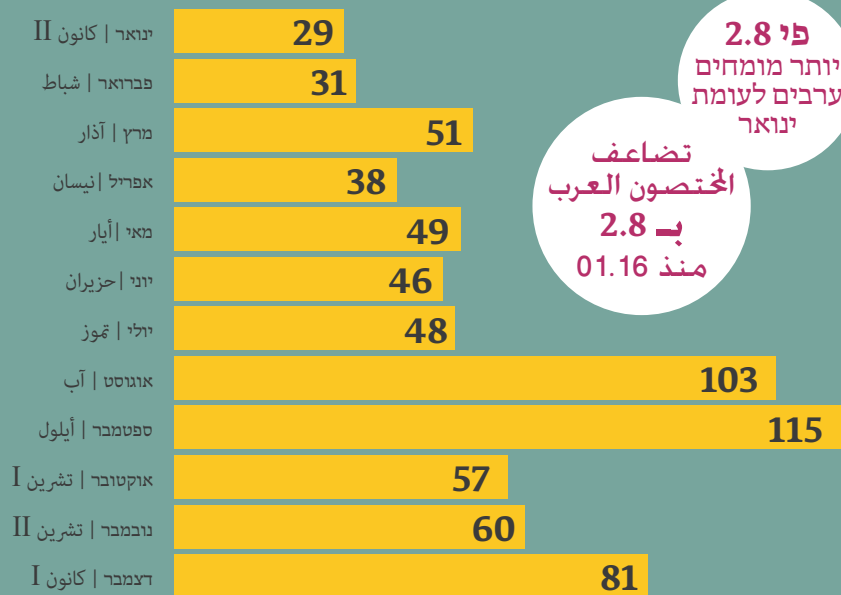
את המומנטום שיצרו הפרסומים העיתונאיים ליוותה עבודה מול המערכות השונות - שייצרה היצע שיענה על הביקוש המתגבש. לצד פרסום חודשי של מספר המומחים הערבים במדד הייצוג, הושק ב-2016, ביוזמת ארגון "אנו" ובשיתוף עמותת "סיכוי", מאגר של מומחים ערבים בשם A-List. המאגר נתן מענה לעורכים ומפיקים שהחלו לגלות עניין בהעלאת מספר המומחים הערבים אך היו זקוקים לסיוע באיתורם.

עושים שינוי: שנה למדד הייצוג

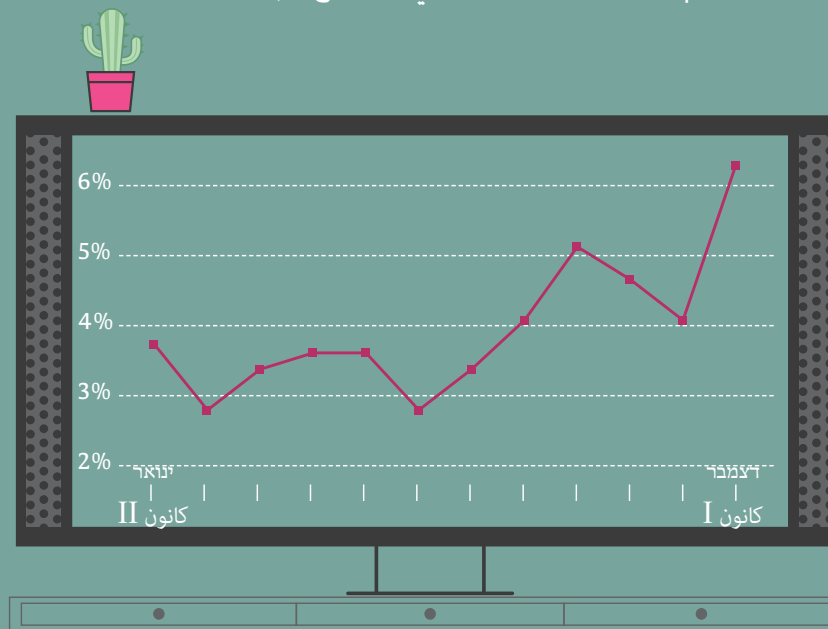
נصنع التغيير: عام على مؤشر التمثيل

מספר המומחים הערבים / **عدد المختصين العرب**
 שמופיעים מדי חודש בערוצים השונים / الذين يحاوون شهريا في القنوات المختلفة

אחוז מרואיינים ערבים / **نسبة المحاورين العرب**
 ב-19 תוכניות האקטואליה המובילות* / في البرامج الإخبارية المركزية. بالمعدل**

* ממוצע חודשי בשנת 2016 ** מעדל شهري في العام 2016

השוואה שנתית בין הערוצים השונים
 מרואיינים ערבים, 3 בינואר-31 בדצמבר 2016

מقارنة سنوية بين وسائل الاعلام المختلفة
 بالمحاورين العرب, 3.1-31.12.16

2.5%
 בלבד فقط
 ממוצע בכלל
 הערוצים
 بالمعدل في كل
 القنوات

ערוץ	כלל המרואיינים	מרואיינים ערבים
ערוץ 1	1,304	4.0%
רשת ב	1,239	2.6%
ערוץ 10	7,024	2.4%
ערוץ 2	5,405	2.2%
גלי צה"ל	951	1.8%